

10. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ ÇALIŞMA SORULARI

1. Türk edebiyatının ana dönemleri nelerdir?

İslamiyet öncesi Türk edebiyatı , İslami devir Türk edebiyatı, Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı

2. Aşağıdaki ifadelerin hangi döneme ait olduklarını yazınız.

*alp er tonga öldi mü

cevap: İslamiyet öncesi üründür. Bir sagu

örneğidir.

İsiz ajun kaldı mu

Ödlek öçin aldı mı

Emdi yürek yırtılır

*ol kızlar içinde bir peri zad

Kays ile muhabbet etti bünyad

cevap: Divan edebiyatına ait mesnevi

örneğidir.

3. Eski Türkçe dönemini oluşturan devirleri yazınız.

Kök Türk, Uygur ve Karahanlı devirleri

4. Batı Türkçesini oluşturan devirleri yazınız.

Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesi

5. Türklerin kullandığı alfabeleri sırasıyla yazınız.

Köktürk, uygur, arap, kiril latin

6. Dede Korkut hikâyelerinin özelliklerini yazınız.

Kitab-ı Dede Korkut Ala Lisan-ı Taife-i Oğuzhan kitabın tam adıdır.

Bir ön söz ve 12 hikâyeden oluşur.

Azeri Türkçesiyle yazılmıştır.

Oğuz Türklerinin yaşamından izler taşır.

Destandan halk hikâyesine geçişin ilk örneği olarak bilinir.

15. yüzyılda yazıya geçirilmiştir.

Yazarı belli değildir.

İslami unsurlara rastlanır.

Olağanüstü özelliklere rastlanır.

7. Konularına göre halk hikâyelerini yazınız.

Aşk temalı, din temalı, kahramanlık temalı halk hikâyeleri olmak üzere üçe ayrılır.

8. Halk hikâyelerinin bölümlerini yazınız

Döşeme, asıl hikâye, dua

9. Mesnevinin özelliklerini yazınız.

İran edebiyatından edebiyatımıza geçmiş bir türdür.

Nazım birimi beyittir.

Aruz ölçüsüyle yazılır.

Aa/bb/cc/dd... şeklinde kafiyelenir.

Divan edebiyatı nazım şeklidir.

Beyit sınırlaması yoktur.

Bir şairin beş mesnevisi varsa buna hamse denir.

Türk edebiyatındaki ilk mesnevi Yusuf Has Hacıp'in Kutadgu Bilig adlı eseridir.

Aşk, kahramanlık, din, tasavvuf gibi konular işlenir.

10. Türk edebiyatındaki önemli mesnevilere örnek veriniz.

Şeyhi-Harname

Ahmedi-İskendername

Gülşehri-Mantıku't Tayr

Fuzuli- Beng ü Bade, Leyla vü Mecnun

11. Türk edebiyatındaki ilk yerli hikâyenin yazarını ve ismini yazınız.

Ahmet Mithat Efendi Letaif-i Rivayat

12. Milli edebiyat dönemi hikâye yazarları kimlerdir?

Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Aka Gündüz, Reşat Nuri Güntekin

13. Sagu türünün özelliklerini yazınız.

İslamiyet öncesine ait nazım şeklidir

Ölen kişinin ardından söylenen şiirlerdir.

Yuğ adı verilen törenlerde söylenir.

Nazım birimi dörtlük, ölçüsü hece ölçüsüdür.

Saguların divan edebiyatındaki karşılığı mesnevi, halk edebiyatındaki karşılığı ağıttır.

14. Kutadgu Bilig metninin özelliklerini yazınız.

Mutluluk veren bilgi anlamına gelir.

Yusuf Has Hacip tarafından yazılmıştır.

Tabgaç Buğra Han'a sunulmuştur.

Karahanlı Türkçesi, Hakaniye lehçesiyle yazılmıştır.

Aruz ölçüsüyle yazılan ilk metindir.

Alegorik bir eserdir.

İlk siyasetnamedir.

İlk mesnevidir.

Didaktik bir eserdir.

15. Divan-ı Lügat-i Türk hakkında bilgi veriniz.

Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılmıştır.

Karahanlı Türkçes, Hakaniye lehçesiyle yazılmıştır.

Türklere ait ilk sözlüktür.

Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır

Sav, sagu örneklerine yer verilmiştir.

Ansiklopedik sözlük özelliği taşımaktadır.

16. Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasında kullanılan ölçütleri yazınız.

Lehçe ve şive farklılıkları

Kültürel farklılaşma

Din değişikliği

Coğrafi değişiklikler

17 Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?

En kesif orduların yükleniyor dördü beşi,

Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya

Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya.

Yukarıda verilen edebi metinden hareketle edebiyat-tarih ilişkisi hakkında bir paragraf yazınız.

Edebiyat, tarihi olaylardan etkilenir ve edebi esere bu olaylar yansıtılır.

Bu şiirde de kurtuluş savaşının izleri görülmektedir.

18. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru kelimeyi/kelimeleri yazınız

a. Türk edebiyatında ...**8**.....yüzyıldan itibaren yazılı dönem başlamıştır.

b. Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk öyküler **Tanzimat**.....

Dönemi'nde ortaya çıkmıştır.

c. **Göktürk Yazıtları**..... Türk edebiyatının yazılı ilk ürünüdür.

d. Hz. Ali çevresinde oluşan dinî-kahramanlık konulu halk hikayelerine ...**cenk name**.....denir.

e. Mesnevinin asıl konusunun bulunduğu, işlendiği bölüm.....**agaz-ı dastan**

.....bölümüdür.

19. Koca Ali en kalınca, en katı demirleri mısır yaprağı şeklinde incelten, kâğıt şeklinde yumuşatan sanatını kimseden öğrenmemiş, kendi kendine bulmuştu. Daha on iki yaşlarındayken, sert bir beylerbeyi olan babasının başı vurulmuş, öksüz kalmıştı. Amcası oldukça zengindi. Gösterişe düşkün bir vezirdi. Onu yanına aldı. Okutmak istedi. Bir ihtimal devlet katında yetiştirecek, büyük görevlere çıkaracaktı. Fakat Ali'nin yaratılışında "başkasına gönül borcu olmak" şeklinde bir sızlanmaya yer yoktu. "Ben kimseye eyvallah etmeyeceğim," dedi. Bir gece amcasının konağından firar etti. Başiboş bir adsız şekilde dağlar, tepeler, dereler aştı. Adını bilmediği ülkelerde dolaştı. -Diyet

Yukarıdaki metni dikkatlice okuyup aşağıdaki tabloda istenenleri yazınız

- Metin Türü: hikâye
- Tema: Onurlu yaşamanın bedeli
- Kişiler: Koca Ali ,amcası, babası
- Anlatıcı-Bakış Açısı: Gözlemci bakış açısı

20. . Yukarıdaki parçadan beş **fiilimsi** bulup ne tür fiilimsiler olduğunu belirtiniz.(10)

***kalınca zarf fiil.**

***incelten sıfat fiil**

***yumuşatan sıfat fiil.**

***okutmak isim fiil**

***sızlanmaya isim fiil**

21.Aşağıdaki parçada geçen noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını açıklayınız.

Bunu niçin böyle ederdi? Onun için ki: "Benden deli, benden güçlü er var mıdır ki çıksın benimle savaşsın. Benim erliğim, bahadırılığım, kahramanlığım, yiğitliğim Rum'a, Şam'a gitsin, ün salsın." der idi.

?--**Soru İşareti: soru sormak amacıyla**

:--**İki Nokta: açıklama yapmadan önce kullanılmış**

"--**Tırnak: başkasına ait bir sözü aktarmak için kullanılmış**

,--**Virgül:eş görevli sözleri ayırmak için kullanılmış.**

'--**Kesme İşareti: özel isme gelen çekim ekini ayırmak için kullanılmış.**

22.Aşağıdaki parçada geçen yazımı yanlış kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.

Sizce; gerçek hayat mı, sanal olan hayat mı gerçek? Bu soruya vereceğiniz cevabı, lütfen, sesli bir şekilde kendinize itiraf edin. Modern dünya da iyice yalnızlaşan bir çok insan, kendi içdünyasına hapis olmuş ve bu durumun bir zorunluluk olduğunu da kabuletmıştır. Bu sorunun ele başı olarak, şüphesiz, sosyalmedyanın kişiyi gerçek hayattan koparması yazıla bilir. Bir birini sokakta görse tanımayan, selam vermeyen kişilerin; sosyal medyadaki candan tavırları, ne kadar gerçektir ? O halde gerçek hangisidir ? Dışarıdaki mi kılavyedeki mi ?

Vereceyiniz- vereceğiniz, dünya da – dünyada, yalnızlaşan- yalnızlaşan, bir çok- birçok, içdünyasını- iç dünyasını, hapis olmuş- hapsolmuş, kabuletmıştır- kabul etmiştir, ele başı- elebaşı, sosyalmedyanın- sosyal medyanın, yazıla bilir- yazılabilir, bir birini- birbirini, tanımayan- tanımayan, ne kadar- ne kadar, kılavyedeki-klavyedeki

23. Köyün ileri gelenleri, Kuvayı Milliye Ordusuna destek verip vermeme konusunu konuşmak üzere bir köy evinde toplanır. Bu topluluk kendi içerisinde

Kuvayı Milliye'ye destek verenler ve İstanbullu Hoca'yı destekleyenler olarak ikiye ayrılır. Ali Emmi ve arkadaşı Kuvayı Milliye ordusunu desteklemektedir.

Yukarıdaki edebi metnin hangi bilim dalıyla ilişkisi olduğunu yazarak kısaca açıklayınız.

Tarihi bir olayı anlattığı için edebiyat bu metinde tarih biliminden yararlanmışır.

24. Bu gelen Bandırma vapuru

Mustafa Kemal'in bakışı

Göklerden duru.

Boz kalpağını çıkarsın hele bir Mustafa Kemal

Pırıl pırıl altın saçları uçuşur rüzgârlarda.

Yukarıdaki şiirde hangi tarihi gerçeklikten bahsetmiştir, yazınız?

Mustafa Kemal İstanbul'dan Samsun'a getiren gemidir. Milli mücadelenin simgesi olarak bilinir.

25. Aşağıdaki cümlelerde hangi ses olayları vardır gösteriniz.

- Beyaz bir Nemse tavuğu gibi yayvanlaşmıştı. **Tavuşu- ünsüz yumuşaması, yayvanlaşmıştı-ünsüz benzeşmesi**

--Efendim, bu köşkte peri çoktur. **köşkte- ünsüz benzeşmesi, çoktur- ünsüz benzeşmesi**

26. Aşağıdaki testleri çözüünüz

Sonunda süreksiz sert ünsüzlerden (p, ç, t, k) biri bulunan sözcük, ünlü ile başlayan bir ek aldığıında sondaki sert ünsüz yumuşar.

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi bu kurala uymaz?

A) ağaç B) şerbet C) çok D) dip E) kalp **şerbet kelimesi şerbedi şeklinde yazılmadığı için cevap b şıkkıdır.**

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bitişik yazılması gereken "de" ayrı yazılmıştır?

A) Köy de bir hafta içinde bir dayanışma başladı. **De'yi çıkarttığımızda anlam**

bozulmaktadır. Bu yüzden cevap a şıkkıdır.

B) Çocuklara da renkli şekerlemeler aldım.

C) Onlar da kocaman ekmeklerle balık yediler.

D) Balıkçılık yapamayanlar da kasabaya gidiyor.

E) Siz de düşmanın ayakları altında çiğnendiniz.

*Bir şairin, bir sanat adamının asıl değeri, herkesten başka olmasında, kimseye benzememesindedir, demek mi istiyorum? Şair, sanat adamı bana hiç benzemiyorsa, yalnız kendini söyleyip de beni söylemiyorsa ondan bana ne? Ben bir sanat eserinde kendi sevinçlerimi, kendi acılarımı görmeliyim ki ona ilgi gösterebileyim. **Bu**

paragrafın konusu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sanatçıların ortak yönleri

B) Sanatın insana katkısı

C) Sanatçının duygu dünyası

D) Sanat eserinin topluma etkisi

E) Sanatçının kıymetini belirleyen ilke **sanatçının hangi koşulda kıymetli olacağından bahsedilmiştir. Bu yüzden cevap e şıkkıdır.**

27. Aşağıdaki cümlede virgülün kullanılma amacını yazınız.

- Kırtasiyeden defter, kalem, silgi, kalem kutusu aldım.

Eş görevli sözcükleri ayırmak için kullanılmış.

28. Aşağıdaki cümlelerde bulunan fiilimsileri bularak çeşitlerini yazınız.

- Hayatın bütün inceliklerinden kopup insanlığın ortak dertlerinden soyunmayı, çok iyi yapabilecekken bilinmez bir nedenle bundan vazgeçerek yüzümüzü ölüme döndürdüğümüz bugünlerde acıklı hikâyeleri hatırlıyoruz.

Kopup- zarf fiil, soyunmayı-isim fiil, bilinmez- sıfat fiil, vazgeçerek-zarf fiil, döndürdüğümüz- sıfat fiil

Peygamber Efendimiz kalbine doğan şeyleri çevresindekilerle paylaşmak için çok kereler günün aydınlanmasını bekler. O sabah da öyle olur. Hazreti Muhammed, dostlarıyla ibadet ettikten sonra yüzünü topluluğa dönerek Hayber Kalesi'nin yakında ele geçirileceğini müjdeler.

Hayber, o tarihlerde ekonomik ve askerî bakımdan büyük önemi olan bir kaledir. Kentin çevresindeki bu kale, o çağın savaş araçları ile kolay kolay ele geçirilemeyecek kadar dayanıklıdır.

Hayber, Yahudilerin yerleşim yeridir. Medine ve çevresinden kaçan Yahudiler, kendilerini güvende hissedebilmek için bu kaleye sığınmışlardır. Fakat aradan bir süre geçince savunmadan saldırıya geçmek için hazırlık yapmaya başlamışlardır. Her ne kadar bu hazırlıklar gizli tutulsa da İslam toplumu, el altından bunları haber almakta gecikmez. Medine'nin başlıca ticaret merkezi olan Şam'a giden yolların kapatılma olasılığı da Müslümanları düşündürmektedir. Peygamber Efendimiz'in o sabah, Hayber'in alınacağını haber veren müjdesi herkesi mutlu etmiştir.

Hazırlıklar tamamlanınca başkumandanlığı eline alan Peygamber Efendimiz, bir sabah ordusunun başında harekete geçer. Resulü Ekrem'in sancağını Maaz bin Cebel taşımaktadır. Ordu harekete geçtiği gün, Hazreti Ali'nin gözünde bir ağırlık başlar. Hayber önlerine geldiği zaman Hz. Ali, artan göz ağrısından dolayı çadırından dışarı çıkamaz. Öncelikle Peygamber Efendimiz'in Hayber'de bulunanlara Müslüman olmaları yönünde yaptığı çağrı sonuçsuz kaldığı için Peygamber'imiz, Ukap adındaki atına binerek ordusuna hareket emrini verir.

Hayber Kalesi'nin Komutanı Merhab'dır ancak onun yanında cesareti ve kahramanlığı ile ün salmış Anter ve Amir de vardır. Kuşatma günlerce sürer, her geçen gün şehit sayısı daha da artar. Her seferinde sancak, saygın kişilerce taşınmasına rağmen sonuç yine de değişmez. Savaşın yirminci günü akşamı, iki binin üzerinde şehit oluşu ve beş binden fazla kişinin de yaralandığı anlaşılınca ordunun üzüntüsü daha da artar.

Peygamber'imiz bunun üzerine Hazreti Ali'nin gözlerine sürdüğü ilaçla onu iyi ederek sancağı eline verir. Hazreti Ali bunun üzerine tek başına gittiği Hayber Kalesi komutanına İslam'a çağrı yapar ancak olumsuz yanıt alınca savaşmaya başlar.

SORULAR

Yukarıdaki metin ders kitabımızda işlediğimiz hikayelerden birisinden alınmıştır. Bu metnin aşağıda sıralanan özelliklerini yazınız.

- 1.) Hangi metinden alındığı
- 2.) Türü ve türünün özellikleri
- 3.) Konusunu ve teması
- 4.) Temel çatışmaları
- 5.) Şahıs Kadrosu

CEVAPLAR

1. HAYBER KALESİ CENGİ
2. Cenk-nâme

Cenk-nâme, yani gazavat-nâme türü Türk edebiyatında başta Hz. Ali olmak üzere Hz. Muhammed, sahabeler etrafında dönen; genellikle Müslümanlarla, Hristiyanlar ve

dine inanmayanlar arasında cereyan eden; hadiseleri, mûbalağalı, mucizevî ve gerçekleşmesi mümkün olmayan olaylarla anlatan edebî bir türdür.

Hazreti Ali çevresinde teşekkül eden cenknâmeler, XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu sahasında

tercüme, telif ve adapte yoluyla işlenmiştir. Sözlü gelenekte var olan cenknâmeler, daha sonra yazıya

geçirilmiştir. Cenknâmelerin büyük bir kısmının günümüzde yeniden ele alınıp hikâyelere konu edilmesiyle bu eserler, modern Türk hikâyeciliğine kaynaklık etmiştir. Cenknâmeler; şekil bakımından nazım, nesir veya nazım-nesir karışık olarak kaleme alınmıştır.

Hz. Ali, olaylarda sürekli sahnede kalan örnek cengâver-gazi tipini temsil etmektedir. Müslim-gayrimüslim mücadeleleri fikri üzerine kurulmuş cenknâmelerde Müslim ve gayrimüslim olmak üzere iki tip vardır. Somut veya hayalî varlıklar cenknâmelerde sürekli sahnededir.

3. Konusu: Hz. Ali'nin Hayber Kalesi'nin fethi sırasında gösterdiği yiğitlik ve kahramanlık

Teması: Metinde "yiğitlik-kahramanlık" teması işlenmiştir.

4. Temel Çatışmaları: Bu cenkname'de iyi-kötü, Müslüman-Küffâr çatışması ele alınmaktadır.

5. Şahıs Kadrosu:

Hz. Muhammed (S.A.V): İslam ordusunun kumandanı. Bu cenknameye peygamberimiz Hayber Kalesi'nin alınacağını askerlerine müjdeliyor. Hz. Ali'nin ağrıyan gözü peygamberimizin duasıyla iyileşiyor, Hz. Ali bu sayede savaşa katılarak Hayber Kalesi'nin alınmasında etkili oluyor.

Hz. Ali: Kahraman kişiliğiyle olağanüstü güçleri bünyesinde barındıran, mücadeleden çekinmeyen yiğit, cesur, çok güçlü bir karakter... Hayber Kalesi'nin alınmasında önemli bir görev üstleniyor.

Merhab: Hayber Kalesi'nin komutanı

Anter ve Amir: Kendi içlerinde cesaretleriyle ün salmış Yahudi askerler